

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN KAVRAM VE KURALLARININ GELİŞİMİ

Mehmet DUYAR
İGU (A) ve Eğitici

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ (TANIMI)

İşin yürütülmesi sırasında ortaya çıkan,

- Sağlığa zarar verecek koşullardan ve

Güvenliği tehlikeye düşürecek durum ve davranışlardan korunmak,

- Üretimin devamlılığını sağlamak ve

- Verimliliği arttırmak amacıyla yürütülen

sistemli ve bilimsel çalışmalardır.

İŞ KAZALARININ DÜNYADAKİ DURUMU

ILO verilerine göre, iş kazaları ve meslek hastalıkları

nedeniyle dünyada,

- her gün ortalama **5 bin**,
- her yıl yaklaşık 2.2 milyon kişi yaşamını yitiriyor.
- 270 milyon kişi ise yaralanıyor.

TÜRKİYE'DE

4

- 15 MİLYONU SİGORTALI,
- 9 MİLYONU İSE SİGORTASIZ

OLMAK ÜZERE,

TOPLAM 24 MİLYON İŞÇİ VARDIR.

(Memur ve esnaf dahil edildiğinde toplam çalışan sayısı
29 milyon civarındadır.)

SGK ve TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU VERİLERİ

Dönemi	İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sonucu Toplam Ölüm Sayısı*	İş Kazasına Bağlı Ölümler*	Meslek Hastalığına Bağlı Ölümler*
2012	745	744	1
2011	1 710	1 700	10
2010	1 454	1 444	10
2009	1 171	1 171	0
2008	866	865	1
2007	1 044	1 043	1
2006	1 601	1 592	9
2005	1 096	1 072	24
2004	843	841	2
2003	811	810	1
2002	878	872	6
2001		1 008	
2000		1 173	
1999			

13 1235 (gayriresmi)

14 / ilk yarı 978 (gayriresmi)

	Yıl	Sigortalı Sayısı	İş Kazası Sayısı	Kaza Sıklık Oranı	
6	1980	2.204.807	159.600	7.22	
	1985	2.607.865	148.027	5.67	
	1990	3.446.502	155.857	4.50	
	1995	4.163.880	87.960	2.14	
	2000	5.224.125	74.847	1.41	
	2001	4.886.881	72.367	1.48	
	2002	5.223.283	72.344	1.38	
	2003	5.615.238	76.668	1.36	
	2004	6.181.251	83.830	1.24	
	2005	6.918.605	73.923	1.06	
	2006	7.818.642	79.027	0.91	
	2007	8.505.390	80.602	0.81	
	2008	9.574.873	72963	0.70	
	2009	9.030.202	64316	0.62	

BASİT BİR KAZADA TOPLAM ZAMAN KAYBI

FAALİYET

Süre(dk

☐ Olay Anı	5
☐ Arkadaşlara Gösterme	10
☐ İşyeri Sağlık Görevlisini Ziyaret	30
☐ Hastanede geçen zaman	240
☐ Arkadaşlara Anlatma	60
☐ Rapor Formlarının Doldurulması	60
☐ Formların Kontrolü	60
☐ İş Güvenliği Komitesinde Tartışma	10
	60

TOPLAM: 475 dk (8
saat)

KAZALARIN TARİHÇESİ:

*Kazaların Tarihi İnsanlık Tarihi
Kadar Eskidir*

SANAYİLEŞME ÖNCESİ İŞ KAZALARI

- ❑ DÜŞME,
 - ❑ YÜKSEKTEN DÜŞEN NESNELER,
 - ❑ YANMA,
 - ❑ BOĞULMA,
 - ❑ HAYVANLARDAN KAYNAKLANAN YARALANMA vb,
- kaynaklı olmaktaydı.

BUHAR VE ELEKTRİK GÜCÜ DÖNEMİ

- ❑ SU GÜCÜNÜ, ÜRETİMDE BUHAR VE ELEKTRİK GÜCÜ TAKİP ETMİŞTİR.
- ❑ MAKİNALAR, GENİŞLEYEN SANAYİDE ADIM ADIM YAYGINLAŞMIŞTIR.
- ❑ BU DURUM YENİ TEHLİKELERİ MEYDANA ÇIKARMIŞTIR.

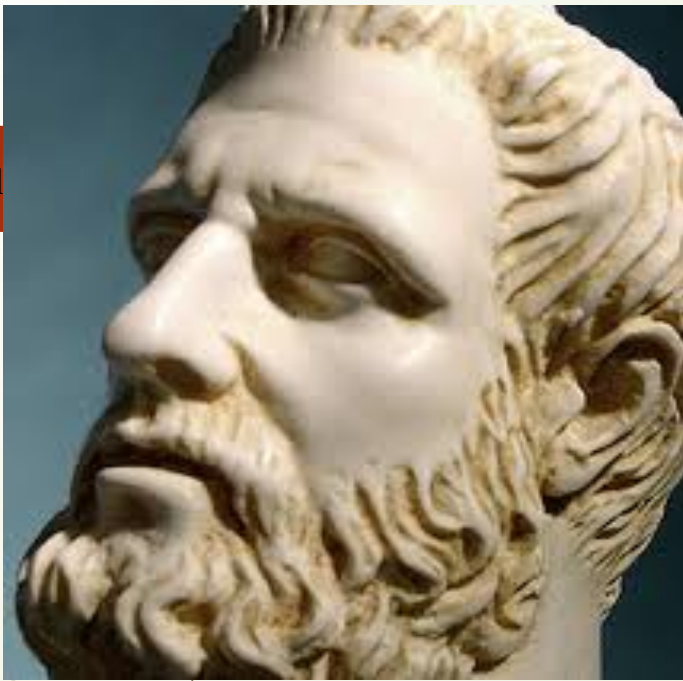
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ'NİN TARİHİ GELİŞİMİ

- ❑ BUGÜNKÜ ANLAMDA İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ OLARAK TANIMLANABİLECEK ÇALIŞMALAR,
- ❑ İLK OLARAK KÖLECİ TOPLUMLARDAN ESKİ ROMA'DA GÖZLENMİŞTİR.

DİOSCORİDES, zehirleri

- ❑ bitkisel,
 - ❑ hayvansal ve
 - ❑ mineral kaynaklı
-
- ❑ olmak üzere kökenine göre üçe ayırmış ve bu sınıflandırma yüzyıllar boyunca kullanılmıştır.

- M.Ö. 370'de HİPOKRATES ilk kez kurşunun zararlı etkilerinden söz etmiş, kurşun koliğini tanımlamış, halsizlik, felçler ve görme bozuklukları gibi belirtileri saptamış ve bu bulguların kurşun ile ilişkisini açık bir biçimde ortaya koymuştur.

- ❑ Tarihçi **Heredot** ilk kez çalışanların verimli olabilmesi için **yüksek enerjili besinlerle beslenmeleri gerektiğine** değinmiştir.
- ❑ M.Ö. 200'de **Nicander**, kurşun koliği ve **kurşun anemisini** incelemiş ve özelliklerini tanımlamıştır

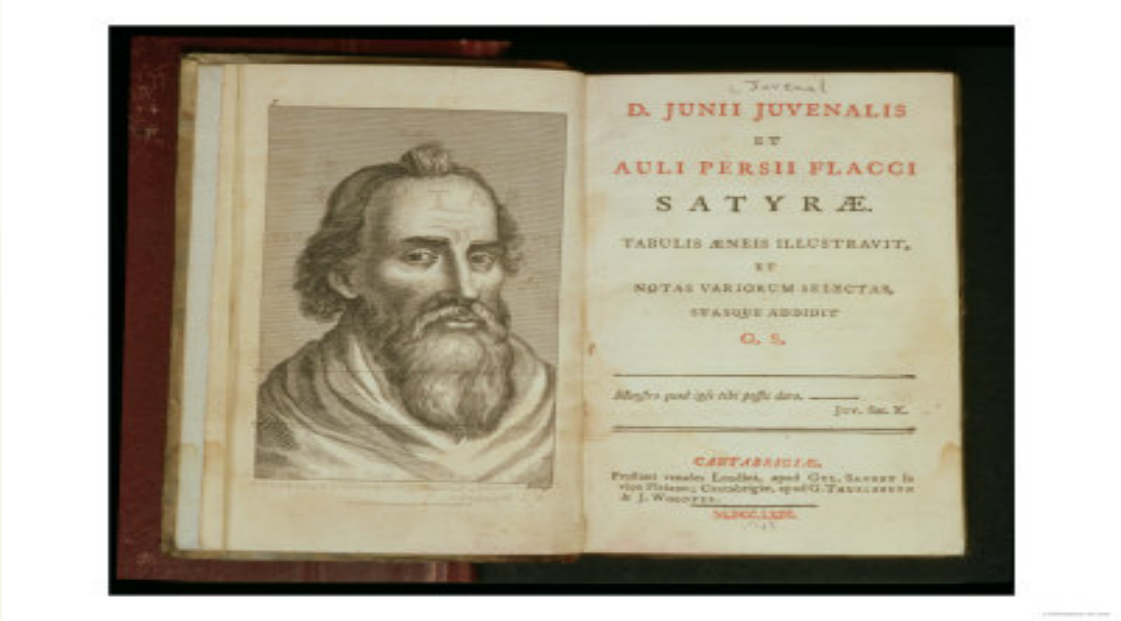

Aristo (M.Ö. 222)
koşucuların
hastalıklarından söz
etmiş, gladyatörler için
özel diyet önermiştir.

Plato (M.Ö. 254-184) bazı esnaf ve zanaatkarların **çalışma pozisyonlarından ileri gelen şekil bozuklukları** ile ilgili bilgi vermiştir.

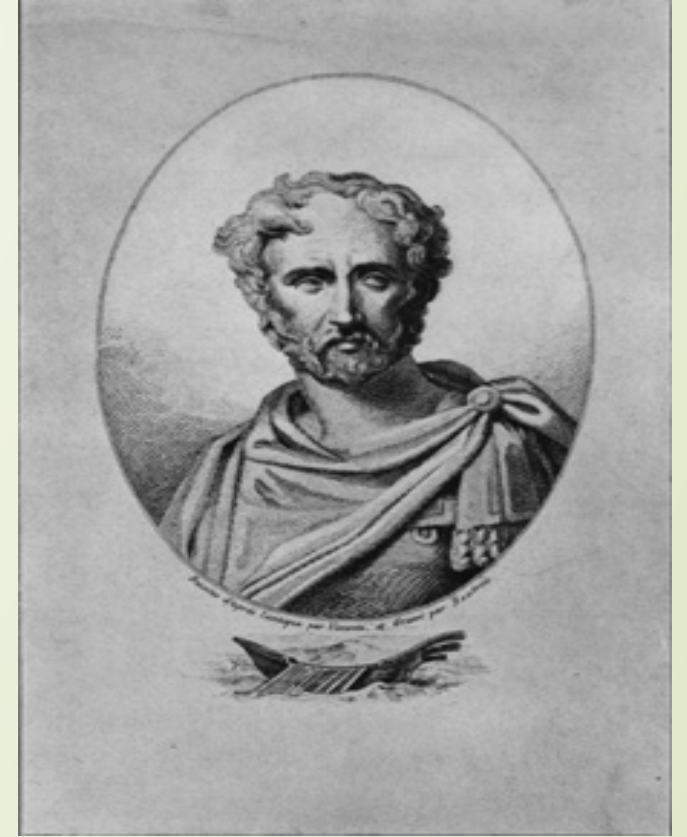

- **Juvenal (M.S. 60-140)**
demircilerin göz
lezyonları ile ayakta
durarak çalışanların
varislerinden söz etmiştir.

M.S. 1.y.y.'da yaşamış olan Romalı **Plini**, çalışma ortamındaki **tehlikeli tozlara karşı** çalışanların korunması amacıyla **başlarına torba geçirmelerini önermiştir** .

Ayrıca, Çinko ve kükürt ile çalışmalardaki risklere işaret etmiştir.

M.Ö. 2. Y.Y.'da eski Yunanlı doktor **GALEN kurşun zehirlenmesinin patalojisini doğru bir şekilde açıklamış ve bakır madenlerinde çalışanların asit buharına maruziyetlerinin sağlık riski oluşturduğunu belirtmiştir.**

Alman hekim **Paracelcus** (1493-1541), Tirol maden işletmelerinde çalışırken, ilk iş hekimliği kitabı olan “**De Morbis Metallicis**” adlı eserini yazmıştır. Kitabında **pnömokonyoz**, zehirler, toz ve organizma ilişkisi gibi konularda, bazıları geçerliliğini hâlâ koruyan teoriler geliştirmiştir.

- Alman bilim adamı **Agricola** (1494-1555) ise **zehirler**, etkileri, korunma önlemleri ve iş kazaları konuları üzerinde çalışmış; madenlerde işçileri gözlemleyerek derlediği bilgileri “**De Re Metallica**” adlı eserinde toplamıştır. Agricola radon gazı ve akciğer kanseri ilişkisini, tozlu ortam ve **pnömokonyoz** ilişkisini belirlemiş ve “madenci hastalığı” adı vermiş. Ayrıca korunmaya yönelik tavsiyelerde bulunmuştur.

***“Bütün maddeler zehirdir.
Zehir olmayan hiçbir madde yoktur.
Zehir ve ilaç arasındaki fark dozudur.
(Paracelcus)***

İş Sağlığının Tarihi gelişiminde çok önemli bir kilometre taşı

Dr. Bernardino Ramazzini

(1633-1714)

İtalyan Bernardino Ramazzini'nin (1633 – 1714) iş sağlığına ilişkin bilimsel çalışmaları, dünyada **modern anlamda İSG biliminin başlangıcı** olarak kabul edilir.

İş sağlığı ile ilgili gelişmelerde Bernardino Ramazzini'nin çok ayrı bir yeri vardır. İç hastalıkları uzmanı olan ve İtalya'da fabrika hekimliği yapan Ramazzini uzun yıllar sonunda edindiği deneyim ve gözlemlerini 1713 yılında bir kitap halinde yayınlamıştır.

De Morbis Artificum Diatriba (Diseases

of Workers; Çalışanların Hastalıkları) adlı bu kitap, çalışanlar arasında görülen başlıca sağlık sorunlarının sistematik bir şekilde ele alındığı ilk yazılı eserdir.

Ramazzini, bazı hastalıkların, insanların işyerinde karşılaştıkları bazı etkenlerden kaynaklandığını, yani işle ilgili olduğunu bildiği için bütün hekimlere, hastalarının mesleklerini de sormalarını öğütlemiştir.

Günümüzde hastalardan öykü alınırken kişinin mesleğinin sorulması, Ramazzini'nin bu öğüdüne dayalıdır.

Ramazzini yapmış olduğu bilimsel çalışmalar, geliştirdiği yöntemler, çığır açan eserleri ile **modern İř Sağlığı'nın babası** kabul edilir. iř kazalarını önlemek için, iř yerlerinde koruyucu güvenlik önlemleri alınmasını öneren ilk bilim adamıdır.

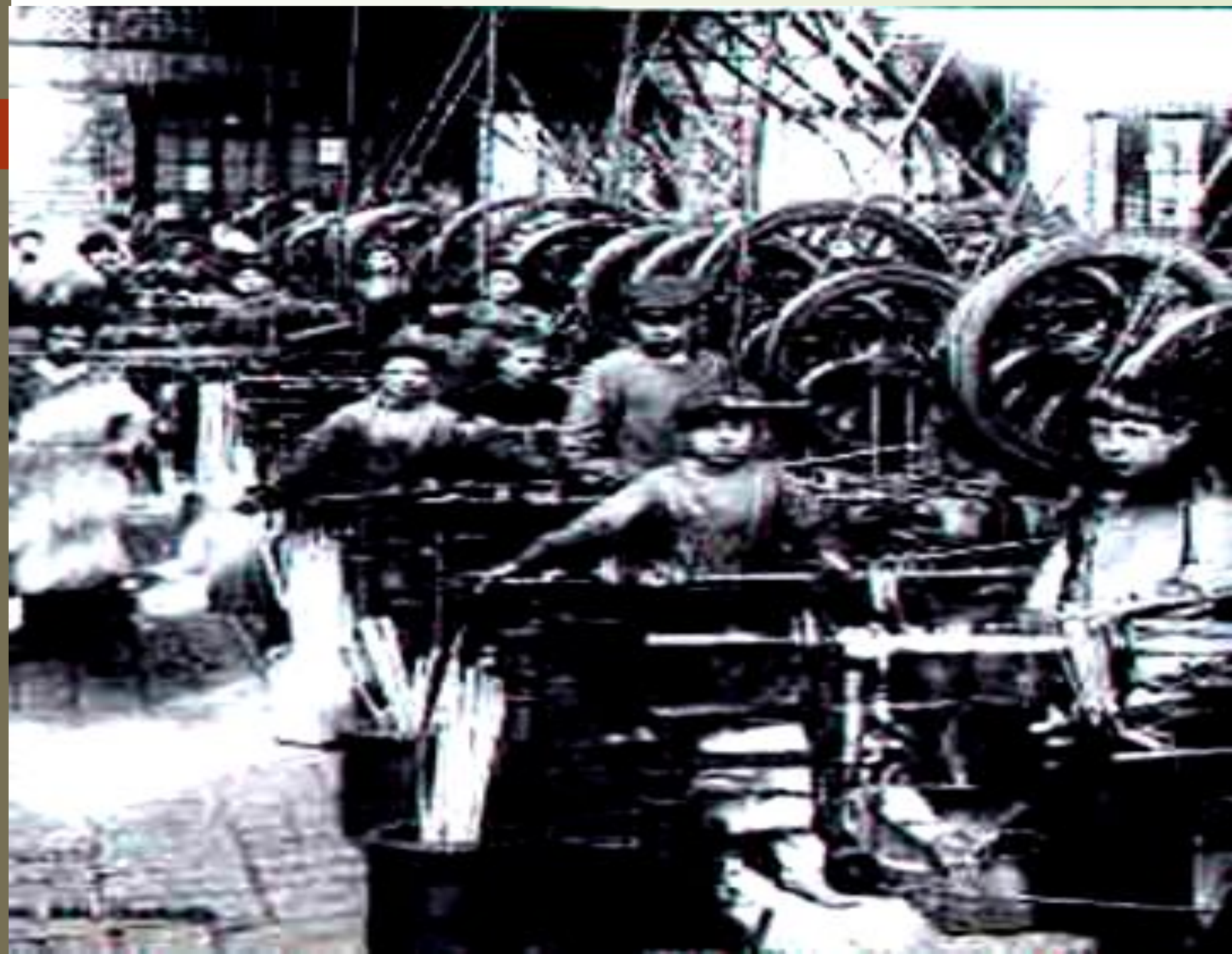
İř-işçi uyumunun sağlık ve iř verimi üzerinde etkili olduğu düşüncesini ortaya koyarak ergonomi ilkelerini daha on yedinci yüzyılda gündeme getirmiştir.

DAHA SONRAKİ DEVİRLERDE AVRUPA'DA SAĞLANAN GELİŞMELER

SANAYİ DEVRİMİ DÖNEMİ

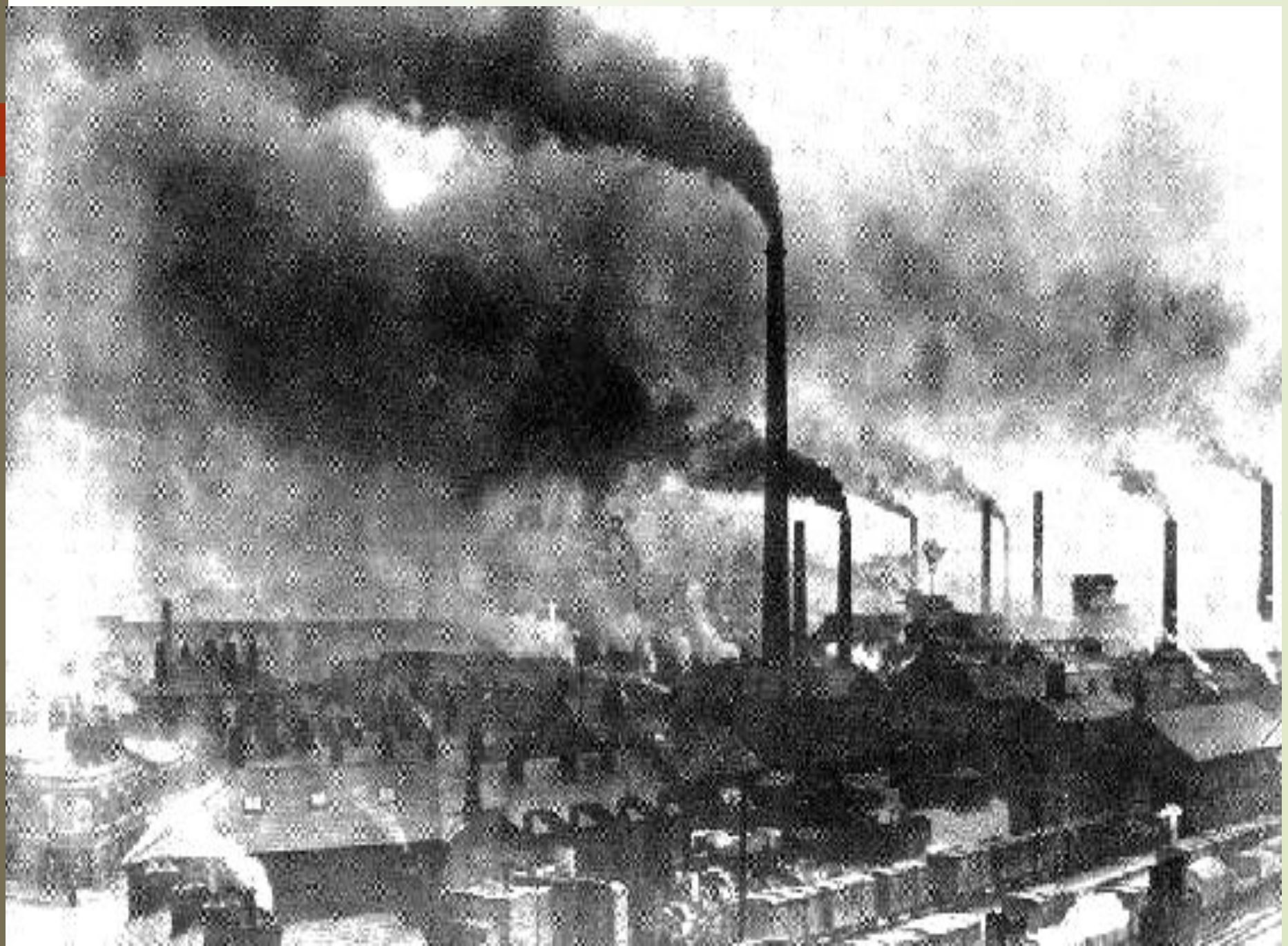
28

- Aile işletmelerinin yerini fabrika üretiminin alması sonucu üretim sürecinde çalışacak fazla sayıda insana gereksinim giderek artmıştır.
- Bu nedenle kırsal bölgelerden kentlere göçler başlamıştır. Alt yapı gereksinimleri bakımından büyük insan kitlelerinin barınmasına uygun olmayan bu yeni kentlerde **sağlıklı konut ve çevre koşulları sağlanamamış, beslenme sorunları ortaya çıkmış ve salgın hastalıklar artmıştır.**

METALURJİ VE KİMYA SANAYİLERİNDEKİ GELİŞMELER

- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sadece makine ve tezgah yapımı ile sınırlı kalmamış, metalürji ve kimya sanayi alanında da büyük gelişmeler olmuştur.
- Bunun sonucu, çalışanların sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olacağı hiç düşünülmeden bir çok zararlı kimyasal madde üretimde yaygınlıkla kullanılmaya başlanmıştır .

İşyerlerinde sağlık ve güvenlik yönünden hiçbir önlem alınmadığından, çalışma ortamındaki yoğunluğu büyük miktarlara varan bu maddelere uzun süre maruz kalan işçilerin sağlığı önemli ölçüde bozulmuş ve birçoğunun **meslek hastalıklarına** yakalanarak yaşamlarını yitirmelerine neden olmuştur.

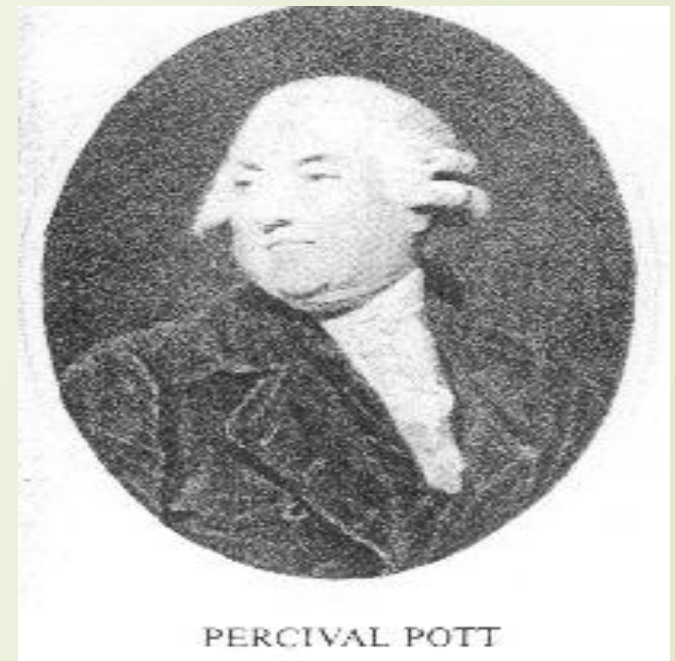
KADIN VE ÇOCUKLARIN ÇALIŞTIRILMASI

33

- ❑ Çocuk ve kadınlara ödenen ücretlerin düşük olması nedeniyle sanayide kadın ve çocukların çalıştırılması giderek yaygınlaşmıştır.
- ❑ Bu dönemde 8-10 yaşlarındaki çocuklar ile kadınların maden işletmelerinde ve fabrikalarda 16-18 saat gibi uzun sürelerle çok kötü çalışma koşullarında çalıştırılmaları sonucu genç yaşta ölümler çoğalmış, sakatlıklar artmış ve toplumsal huzursuzluk giderek büyümüştür.

- İş hekimliği **İtalya'da doğmuş** ise de, büyümesini ve gelişmesini sanayi devriminin beşiği olan **İNGİLTERE'de** geçirmiştir. **Dr. Percivale Pott**, **1775'de baca temizleyicilerinde** scrotum (Testis) kanserini tarif etmiştir.
- Percivale Pott, genç işçilerin çalışma koşulları ile ilgili olarak bir rapor hazırlamış ve bu rapora dayanılarak İşçi Sağlığı alanında Dünya'da İSG ile ilgili ilk kez olmak üzere 1802 yılında İngiltere'de "**Çırakların Sağlığı ve Morali**" adlı yasa çıkarılmıştır. İSG ile ilgili olarak çıkartılan bu ilk yasa çalışma saatini günde 12 saat olarak sınırlamış, işyerlerinin havalandırılmasını öngörmüştür.

İlk Meslekî kanser Teşhisi

- **Percival Pott** (1714-1788), baca temizleyicileri arasında, topluma oranla daha büyük sıklıkla görülen **scrotum (testis)kanserlerinin** başlıca nedenlerinden birinin “**is**” olduğunu ortaya koydu (**bildirilen ilk meslekî kanser**). O dönemde İngiltere’de bacaların temizlenmesinde **çocuk işçiler** kullanılıyordu.

Robert Owen, İskoçya'daki fabrikasında on yaşının altında kimseyi çalıştırmadan, çalışma saatini azaltarak, gençler ve yetişkinler için eğitim programları hazırlamıştır.

1802 yılında İngiltere Parlamentosu'nda "Çırakların Sağlığı ve Morali" yasasının çıkarılmasında rol oynamış, günlük çalışma süresini 10 saate düşüren yasanın çıkması için, parlamento üyelerini teşvik etmiştir.

İLK YASAL DÜZENLEME

39

1802 yılında İNGİLTERE'DE çıkarılan **"Çırakların Sağlığı ve Morali"** adlı yasa **Dünya'da İş Sağlığı Ve Güvenliği ile ilgili olarak çıkarılan ilk yasadır** ve daha sonra birçok ülkede çıkarılacak benzer yasalara önemli bir örnek oluşturmıştır.

İLK MÜFETTİŞ ATAMASI

40

- İngiltere’de **1833** yılında "**Fabrikalar Yasası**" yürürlüğe girmiştir.
- Bu yasa ile fabrikaların denetimi için **müfettiş atanması** zorunlu kılınmış, **9** yaşın altındaki çocukların işe alınması ve **18** yaşından küçüklerin ise 12 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

□

KADINLARA MADENDE ÇALIŞMA YASAĞI

41

- **1842** yılında yapılan başka bir yasal düzenleme ile de kadınların ve 10 yaşından küçük çocukların maden ocaklarında çalıştırılmaları yasaklanmıştır.
- **1847** yılında çıkarılan "**On Saat Yasası**" ile de günlük çalışma süresi daha da kısaltılmıştır.

İŞ HEKİMLİĞİ

□ **1844** yılında , hekimlerin sorumlulukları genişletilerek sağlık açısından tehlikeli yerlerde çalışanların sağlık kontrolleri da bunların görevleri arasına alınmıştır. Böylece “**iş hekimliği**” mesleğinin ilk adımları atılmıştır.

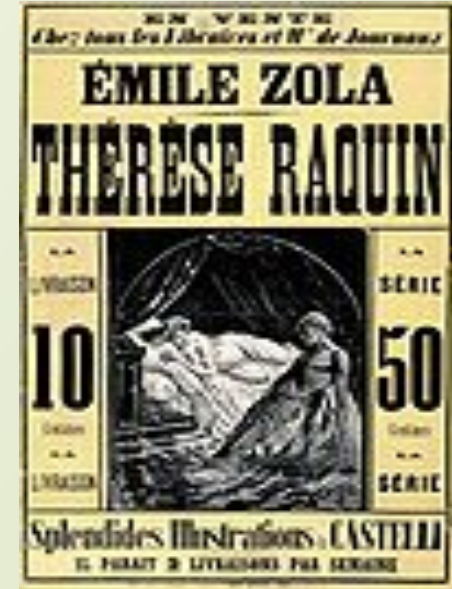
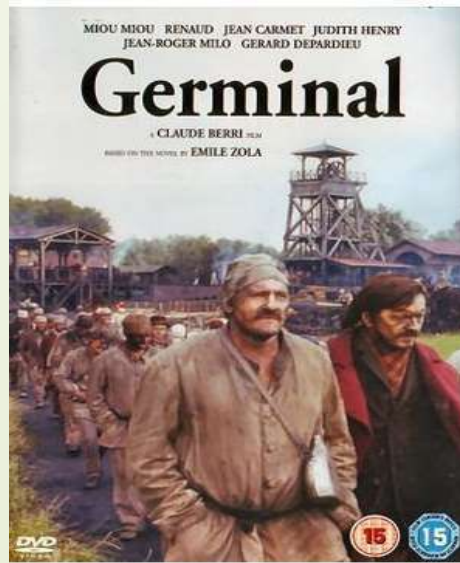
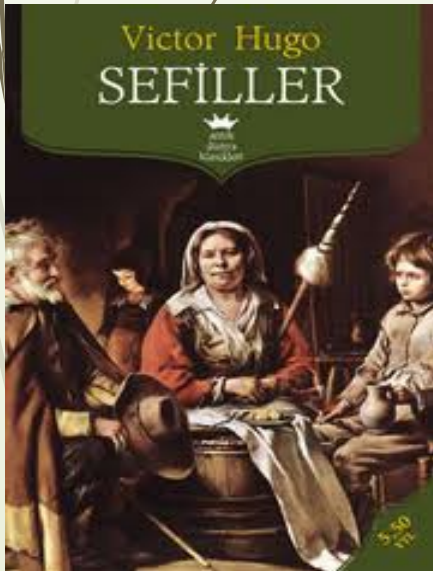
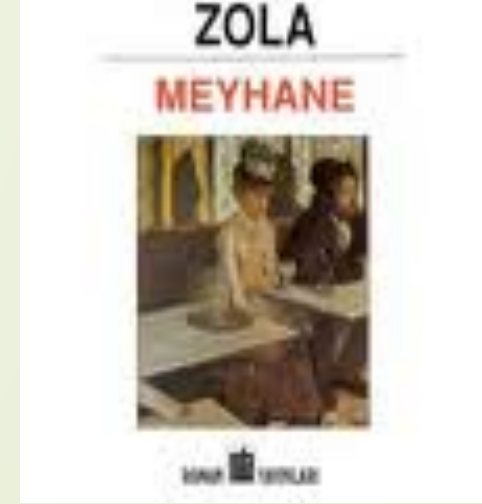
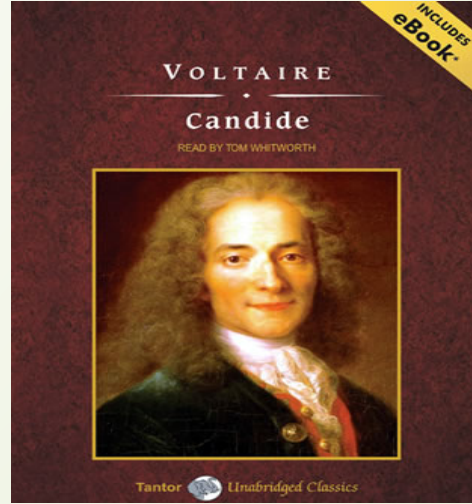
- 1895 yılında ise bazı tehlikeli meslek hastalıklarının bildirimi zorunlu hale getirilmiştir.
- Bu gelişmeler sonucunda ünlü İngiliz iş hekimi **Thomas Morison Legge ilk hekim iş güvenliği müfettişi** olarak atanmıştır.

AMERİKA'DAKİ GELİŞMELER

44

- Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken, Amerika'da ise hızlı sanayileşmenin yarattığı olumsuz çalışma koşullarının önlenmesi için eyalet hükümetleri kendi bünyelerinde gerekli gördükleri önlemleri alma konusunda yetkilendirilmiştir.
- İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarında **Massachusetts** eyaleti öncülük etmiş ve **1836** yılında **çocuk işçiler ile ilgili bir yasa** çıkarılmıştır.

0 YILLARDA İŞÇİLERİN SAĞLIĞI İLE İLGİLİ KONULARA DEĞİNEREN BAZI ÜNLÜ EDEBİLER

- ABD'deki işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili gelişmelere,
-
- 1869 -1970 yılları arasında yaşayan **Alice Hamilton**' un çalışmaları **büyük katkı sağlamıştır.**

SOSYALİST ÜLKELERDE

- Sosyalist ülkelerde ise sistem kendine has bir denetim mekanizması kurmuş ve **denetimin çalışanlarca yapılması** sağlanmıştır.
- SSCB'nin ilk Sağlık Bakanı Alexander Semasiko bağımsız sağlık örgütleri kurulması ve bunların özellikle **koruyucu sağlık hizmetlerinde yoğunlaşması** konusunda önemli çalışmalar yapmıştır.

□ On dokuzuncu yüzyıldan itibaren sanayi devriminin yarattığı olumsuz çalışma koşullarının düzeltilmesinin sağlanması amacıyla **sendikalar**, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili yasaların hazırlanması ve yaptırımlar uygulanması konusunda çeşitli etkinliklerde bulunmuşlardır

AVRUPA'DA GELİŞMEYE BAŞLAYAN SOSYAL GÜVENLİK İLKELERİ ON DOKUZUNCU YÜZYILDA YAYGINLAŞMIŞ, ilki ALMANYA'da olmak üzere ÇEŞİTLİ SİGORTA KURUMLARI KURULMUŞ VE İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI SİGORTALARI UYGULANMAYA BAŞLANMIŞTIR.

ULUSLAR ARASI ÇALIŞMA ÖRGÜTÜNÜN (ILO) KURULMASI

□ **1919** yılında faaliyetine başlayan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) "Milletler Cemiyeti"ne bağlı olarak bu konuda önemli çalışmalar yapmış, 1946 yılında ise Birleşmiş Milletler bünyesinde, Dünya çapında etkin bir kuruluş haline gelmiştir.

Ülkemizin de üyesi bulunduğu Uluslararası Çalışma Örgütü , dünya ölçütünde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili normların oluşturulmasına ve sorunların çözümüne büyük katkılar sağlamış ve sağlamaktadır. Merkezi Cenevre'dedir.

DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ (WHO)

- “Dünya Sağlık Örgütü (WHO)” **1948** yılında kurulmuştur. Diğer uluslararası ve ulusal kuruluş ve kurumlarla işbirliği yapan bu BM Örgütü de, iş sağlığı ve güvenliği yönünden önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir.
- Ülkemiz de WHO üyesidir.
- Sağlık alanından Dünya çapında öncülük ve koordinatörlük görevi yürüten bir teşkilattır. Bunun da merkezi Cenevre’dedir.

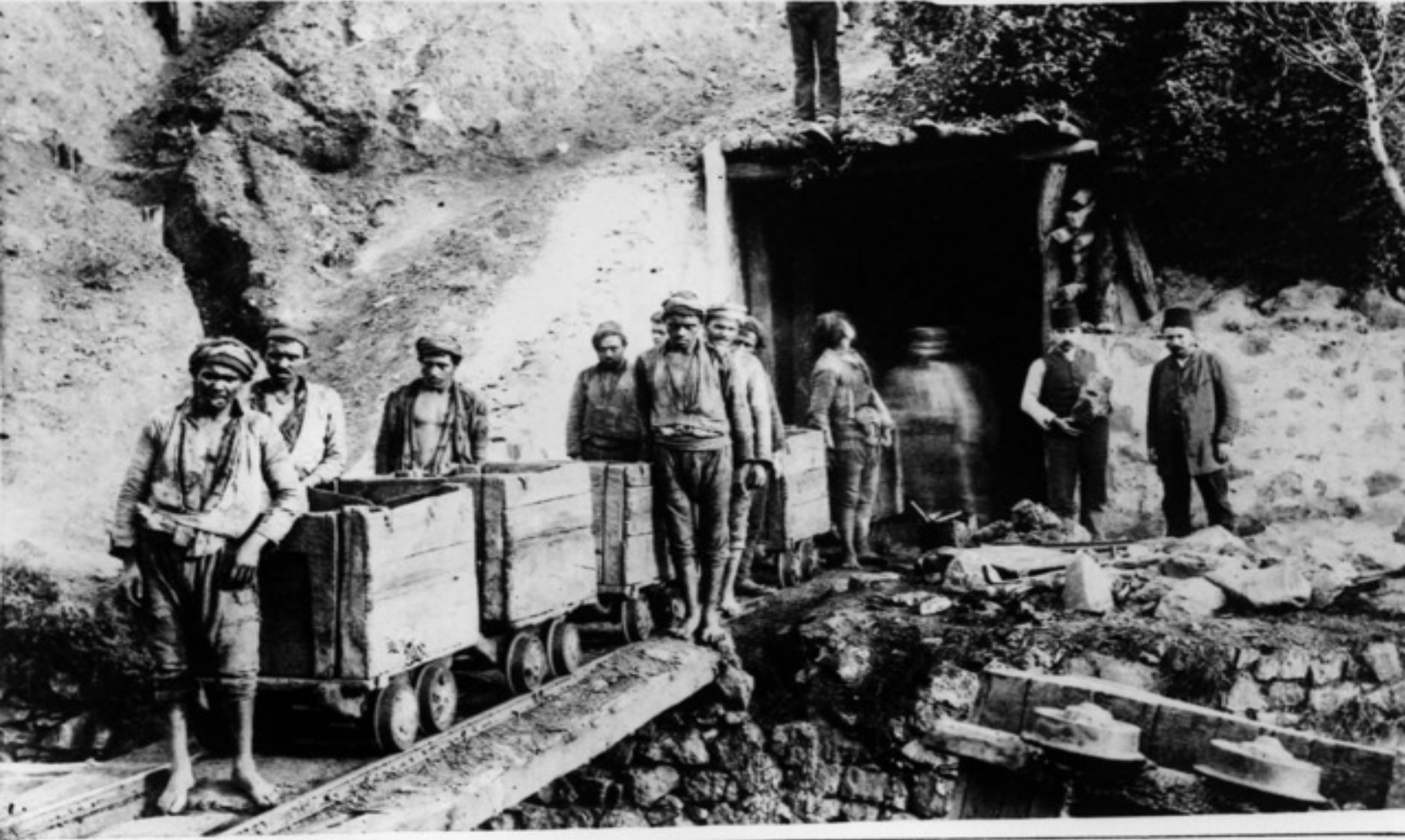
ÜLKEMİZDEKİ GELİŞMELER

- Osmanlı İmparatorluğu döneminde işçilerle ilgili ilk özel tedbirler (Kanun), Ereğli Kömür Bölgesi ile sınırlı olmak üzere ve esasen kömür üretimini arttırmak amacıyla çıkarılan **1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi**'dir.
- Bu Nizamname ve **1869 tarihli Maadin Nizamnamesi** ile işçilerin **dinlenme ve tatil zamanları, çalışma saatleri, ücretleri, barınma ve iş kazalarına karşı koruyucu önlemler, iş kazasına uğrayan işçilere ve ölümleri halinde ailelerine tazminat ödenmesi** şeklinde getirilen hükümler, bu alanda düzenlenmiş ilk belgeler ve çalışmalar olmaları bakımından önemlidirler.

Sağlık Mevzuatında Ortak Dil

Osmanlı İmparatorluğu döneminde işçilerle ilgili iş sağlığı ve güvenliği konularında ilk özel tedbirler, Ereğli Kömür Bölgesi ile sınırlı olmak üzere 1865 yılında çıkarılan 186 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesidir. Bu Nizamname ve 1869 tarihli Maadin Nizamnamesi ile işçilerin dinlenme ve tatil zamanları, çalışma saatleri, ücretleri ve ücretlerin ödeme biçimi, barınma ve iş kazalarına karşı koruyucu önlemler, madenlerde bir doktor ve ilaçların bulundurulması, kaza halinde durumun derhal o yerdeki memura bildirilmesi, iş kazasına uğrayan işçilere ve ölümleri halinde ailelerine mahkemece kararlaştırılacak bir tazminat ve yardım parası verilmesi şeklinde getirilen hükümler, sosyal hayatı düzenleyen ilk belgeler ve çalışmalar olması bakımından önemlidir.

قوزلوناام سوغده بئر بئك اوياغلك سوده جوقندن كوزغيشي

Birinci Büyük Millet Meclisi Dönemi

56

- Bu dönemde çalışma yaşamı ile ilgili ilk önlem **1921** yılında alınmıştır.
- Bu bağlamda, arka arkaya iki önemli yasa çıkarılmıştır.
- **Bunlardan ilki, Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine Furuhtuna dair 28 Nisan 1921 tarih ve 114 sayılı Yasa'dır.**

- Bu dönemde çıkarılan **ikinci yasa**, **Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik 10 Eylül 1921 tarih ve 151 sayılı Yasa'** dır.
- Bu yasa ile kömür **işçilerinin çalışma koşullarının** iyileştirilmesine yönelik hükümler getirilmiştir.

151 SAYILI YASA

58

(EREĞLİ HAVZAİ FAHMIYESİ MADEN AMELESİNİN
HUKUKUNA MÜTEALLİK KANUN -10 Eylül 1921)

- 151 sayılı yasa ile iş sağlığı ve güvenliği yönünden getirilen düzenlemeler;
- İşveren işçinin yatıp kalkması, yiyip içmesi ve temizliğini yapabileceği biçimde konut sağlayacaktır.
- İşveren hastalanan ve kaza geçiren işçileri tedavi ettirecektir.
- Kazada yaralanan ile ölenlerin yetimlerine mahkeme kararı ile tazminat ödenecektir.
- Çalışma süresi günde sekiz saattir.
- Fazla çalışma iki tarafın oluruna bağlı olup, iki kat ücret ödenecektir.
- İşveren yeni işçilerin eğitiminden sorumlu olacaktır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

59

Cumhuriyet'in ilk yıllarında hafif sanayi denilen

- ❑ **gıda, dokuma, dericilik** gibi alanlarda yoğunlaşmış bir sanayi bulunmaktadır.
- ❑ Bu sanayi yapısında **büyük çoğunluğu küçük işletmeler** oluşturmaktadır.
- ❑ Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak ülke sanayinin geliştirilmesine yönelik bir çok yatırım gerçekleştirilmiştir

- ❑ Cumhuriyet döneminde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili pek çok yasa, tüzük, yönetmelik çıkarılmıştır.
- ❑ ilk yasal düzenleme 2 Ocak 1924 tarih ve 394 sayılı **Hafta Tatili Yasası** olmuştur.
- ❑ 1926'da yürürlüğe giren **Borçlar Kanunu** ile işverene iş kazaları ve meslek hastalıkları bağlamında hukuki sorumluluk getirilmiştir.

- İş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili hükümler taşıyan **Umumi Hıfzıssıhha Kanunu** ve **Belediyeler Kanunu** 1930 yılında yürürlüğe konulmuştur.
- Belediyeler Kanunu'na göre **işyerlerinin işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden denetlenmesi görevi belediyelere verilmiştir.**

- Daha sonra 1937 yılında yürürlüğe giren ve çalışma yaşamının birçok sorunlarını kapsayan **3008 sayılı İş Yasası** ile ülkümüzde ilk kez işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda ayrıntılı ve sistemli bir düzenlemeye gidilmiştir.
- **3008** sayılı İş Yasası **1967 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.**

- **28 Ocak 1946** tarih ve **4841 sayılı Çalışma Bakanlığı kuruluş Yasası**'nın birinci maddesi ile, Bakanlığın görevleri arasında **Sosyal Güvenlik** konusu da yer almıştır.
- **Mevzuatımıza sosyal güvenlik terimi ilk kez bu yasa ile girmiştir.**

İŞ SAĞLIĞI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

- İş sağlığı ve güvenliğine yönelik çalışmaların tek elden yürütülmesi amacıyla Çalışma Bakanlığı'nın kurulmasını takiben bu görev İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.
- Bunun ardından, **İş Teftişi hk. 81 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesi'nin** 9'uncu Maddesi'nin onanmasına dair **5690 sayılı Yasa** 13 Aralık **1950** tarihinde yürürlüğe girmiştir

- ❑ 5690 sayılı yasa gereği olarak, işyerlerinin **işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden denetim**ini yapmak, çalışma yaşamını düzene koymak,
- ❑ yol gösterici uyarılarda bulunmak üzere **1963** yılında **hekim, kimyager ve mühendis gibi teknik elemanların görevlendirilmesi** ile ilgili **174 sayılı Yasa** çıkarılmıştır.

İŞ GÜVENLİĞİ MÜFETTİŞLİĞİ KURUMUNUN OLUŞTURULMASI

- 174 sayılı Yasa'nın onaylanmasından sonra ilk kez 12 Ocak 1963 tarihinde,
- İstanbul ve sonrasında Ankara, Zonguldak, İzmir illerinde İş Güvenliği Müfettişleri Grup Başkanlıkları kurulmuştur.

1475 SAYILI İŞ KANUNU DÖNEMİ

- Günün gereksinimlerine yanıt veremez duruma gelen 3008 sayılı İş Yasası'nın yerine **1971** yılında **1475 sayılı İş Yasası** yürürlüğe konulmuştur.
- Kanun'un iş sağlığı ve güvenliği yönünden çağdaş hükümler ihtiva eden **73. Maddesi** ile işverenlere bir dizi yükümlülükler getirilmiştir.

Muzaffer Aksoy

68

(Benzen-lösemi ilişkisi)

Benzen kullanan kundura üreticilerinde kansere yakalanma sıklığı üzerine yazarak yayımladığı makale üzerine ABD hükümetinin açtığı davaya birinci derece tanık olarak çağrıldı. Bu dava sonucunda ABD'de sekiz saatlik çalışma süresince maruz kalınacak benzen oranı 10'dan 1 ppm'e düşürüldü. Selikoff'un telkini ile Muzaffer Aksoy ve Prof. Dr. E. Vigliani'ye benzenle ilgili çalışmaları dolayısıyla 1984 senesinde ilk "Ramazzini Bilim Onur Ödülü" verildi.

BU DÖNEMDE ÇIKARTILMIŞ BAZI TÜZÜKLER

- ❑ İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü
- ❑ Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşlerde ve İşyerlerinde Alınacak Güvenlik Tedbirleri Hakkında **Tüzük**
- ❑ Yapı İşlerinde Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirleri Tüzüğü
- ❑ Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin **Tüzük**

506 SAYILI SSK YASASI

70

- ❑ 1964 yılında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası yürürlüğe konulmuştur.
- ❑ 506 sayılı SSK Yasası'nın 124 üncü ve 125 inci Maddeleri ile, **S.S.Kurumu'nun, sigortalıların sağlık durumlarını denetlenmesi amacı ile işyerlerinin sağlık kontrolüne tabi tutulacağı**, koruyucu hekimlik bakımından gerekli her türlü önlemi alabileceği hükme bağlanmıştır.

TÜRK MEVZUATINDA İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ SİSTEMATİĞİ

TÜRK İSG MEVZUATI ÜÇ TEMEL ÜZERİNE KURULMUŞTUR

1- DEVLETİN SORUMLULUĞU

2- İŞVERENİN SORUMLULUĞU

3- İŞÇİNİN SORUMLULUĞU

DEVLET,

- MEVZUAT YAPMAK,
- TEŞKİLATLANMA,
- DENETİM,
- YAPTIRIM UYGULAMAK .

İŞVEREN,

□ ÖNLEM ALMAK,

İŞÇİ, ALINAN ÖNLEMLERE UYMAK,

İLE SORUMLUDUR

DEVLETİN GÖREVLERİ

□ ANAYASA'DA (1980),

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLE
DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI OLARAK
İLİŞKİLİ KONULAR AŞAĞIDAKİ
MADDELER İLE HÜKME
BAĞLANMIŞTIR;

- ❑ MADDE 2: SOSYAL HUKUK DEVLETİ İLKESİ,
- ❑ MADDE 5: KİŞİNİN TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİ,
- ❑ MADDE 17: YAŞAMA, MADDİ VE MANEVİ VARLIĞINI KORUMA VE GELİŞTİRME HAKKI,
- ❑ MADDE 50: YAŞ, CİNSİYET VE GÜCE GÖRE ÖZEL KORUNMA ,
- ❑ MADDE 56: HERKESİN SAĞLIKLI VE DENGELİ BİR ÇEVREDE YAŞAMA HAKKI,
- ❑ MADDE 60: SOSYAL GÜVENLİK HAKKI.

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ MEVZUATIMIZIN YASAL DAYANAKLARI

79

- ❑ ANAYASA,
- ❑ ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER,
- ❑ KANUNLAR,
- ❑ TÜZÜKLER,
- ❑ YÖNETMELİKLER,
- ❑ TEBLİĞLER, GENELGELER, YÖNERGELER ve
- ❑ STANDARTLARDAN OLUŞMAKTADIR.

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN YER ALDIĞI BAZI MEVZUAT

- ❑ 4857 SAYILI İŞ KANUNU
- ❑ ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜV. BAK. TEŞK. VE GÖR. HAK. KANUN
- ❑ 6331 sayılı İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ KANUNU
- ❑ SOSYAL SİGORTALAR ve GENEL SAĞLIK SİG.KANUNU (5510)
- ❑ DENİZ İŞ KANUNU
- ❑ BELEDİYELER KANUNU
- ❑ UMUMİ HIFZISSIHHA KANUNU
- ❑ TÜRK CEZA KANUNU
- ❑ BORÇLAR KANUNU
- ❑ 81 SAYILI ULUSLARARASI ILO SÖZLEŞMESİ
- ❑ İŞ TEFTİŞ TÜZÜĞÜ VE YÖNETMELİĞİ
- ❑ İŞYERLERİNDE İŞİN DURDURULMASINA VEYA İŞYERLERİNİN KAPATILMASINA DAİR YÖNETMELİK
- ❑ 6331'e DAYANILARAK ÇIKARTILMIŞ 30 KADAR YÖNETMELİK

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TEŞKİLATLANMASI

- ❑ ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
- ❑ SAĞLIK BAKANLIĞI
- ❑ ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI
- ❑ MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI
- ❑ İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
- ❑ BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
- ❑ ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
- ❑ BELEDİYELER
- ❑ TSE
- ❑ ATOM ENERJİSİ KURUMU

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

- ❑ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
- ❑ İŞ TEFTİŞ KURULU
- ❑ İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ MERKEZİ (İSGÜM) VE BÖLGE LABORATUAR ŞEFLİKLERİ
- ❑ ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (ÇASGEM)

ÇALIŞMA HAYATINDA İŞ TEFTİŞ UYGULAMALARI

□ BU GÜN DÜNYADA
UYGULANAN İKİ TEFTİŞ
SİSTEMİ MEVCUTTUR:

- GENEL YETKİ SİSTEMİ
- İHTİSAS SİSTEMİ

GENEL YETKİ SİSTEMİ

MADENCİLİK VE BENZERİ ÇOK
TEHLİKELİ AZ SAYIDA SEKTÖR HARİÇ,
HER BRANŞTAN MÜFETTİŞLERİN ÜLKE
ÇAPINDA TÜM SEKTÖRLERDE DENETİM
YAPTIKLARI TEFTİŞ
ORGANİZASYONUDUR.

İHTİSAS SİSTEMİ

- EKONOMİNİN ÖZEL BİR ALANI YA DA İŞ YASASININ ÖZEL BİR BÖLÜMÜ İLE İLGİLENEN, BAZEN DE BÖLGELERE GÖRE FARKLI UZMANLIK BİRİMLERİNDEN OLUŞAN SERVİSLERİN KURULMASI İLE OLUŞMUŞTUR.

DÜNYADAKİ ÖRNEKLER

- ❑ **FRANSA'DA GENEL YETKİ SİSTEMİ**
- ❑ **İNGİLTERE VE ALMANYA'DA İHTİSAS SİSTEMİ UYGULANMAKTADIR.**
- ❑ **ÜLKEMİZDE UYGULANAN SİSTEM, ESAS İTİBARI İLE GENEL TEFTİŞ SİSTEMİ OLMAKLA BİRLİKTE İHTİSAS SİSTEMİNE YÖNELİK PİLOT UYGULAMALAR DA YAPILMAKTADIR.**

İŞ TEFTİŞ SİSTEMİNİN YASAL DAYANAĞI

- 1947 YILINDA ONAYLANAN VE **1950 YILINDA 5690 SAYILI YASA İLE YÜRÜRLÜĞE GİREN ILO’NUN 81 SAYILI İŞ TEFTİŞ SÖZLEŞMESİ’NE** DAYANMAKTADIR.

İŞ DENETİMİNİN KAPSAM ve ÇERÇEVESİ

- ❑ GÜNÜMÜZDE İŞ TEFTİŞ FAALİYETLERİ;
- ❑ 3146 SAYILI ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI KURULUŞ YASASI İLE
- ❑ 4857 SAYILI İŞ KANUNU VE 6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNU BAŞTA OLMAK ÜZERE ÇALIŞMA HAYATI İLİR İLGİLİ MUHTELİF KANUNLAR UYARINCA
- ❑ İŞ TEFTİŞ TŪZÜĞŪ(1979), İŞ T.YÖNETMELİĞİ(1991) ve İŞ TEFTİŞ GENELGESİ(2011/8) ÇERÇEVESİNDE YERİNE GETİRİLMEKTEDİR.

MODEL 3 AYAK ÜZERİNE OTURTULMUŞTUR.

- ❑ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ DENETİMİ
- ❑ İŞ MEVZUATI DENETİMİ
- ❑ ÇALIŞMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
FAALİYETLERİ

İSG DENETİMLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

- GENEL DENETİM
- KONTROL DENETİMİ
- ŞİKAYET İNCELEMELERİ
- İŞ KAZASI İNCELEMELERİ

İŞ MÜFETTİŞLERİNİN YETKİLERİ

92

- DEVLET ADINA DENETİM,
- HER TÜRLÜ BELGEYİ İNCELEME,
- TEHLİKE ARZ EDEN İŞYERLERİNİN FALİYETLERİNİN DURDURULMASINI TALEP ETME, KAPATMA SÜRECİNE BİFİİL KATILMA,

YETKİLERİ VARDIR.

İŞ MÜFETTİŞLERİNİN SORUMLULUKLARI

- GİZLİLİK İLKELERİNE VE**
- İŞİN NORMAL GİDİŞİNİ AKSATMAMA**

**PRENSİPLERİNE UYMAK
ZORUNDADIRLAR.**

PROGRAMLARININ HAZIRLANMASI

İŞ MÜFETTİŞLERİNİN DENETİM PROGRAMLARI,

- ❑ İŞ KOLLARINA GÖRE YILLIK OLARAK HAZIRLANAN GENEL TEFTİŞ PROJEKSİYONLARI VE**
- ❑ ÇALIŞMA BAKANLIĞI'NA İNTİKAL ETMİŞ ŞİKAYET DİLEKCELERİ**

DİKKATE ALINMAK SURETİYLE HAZIRLANIR.

DENETİMDE UYGULANAN YÖNTEM

DENETİMLERDE İKİ YÖNTEM UYGULANIR:

- 1- KAYIT VE BELGELERİN İNCELENMESİ,
- 2- İŞÇİ VE İŞVERENİN İFADELERİNİN
ALINMASI.

DENETİM TESBİTLERİ

96

□ DENETİMDE TESBİT EDİLEN HUSUSLAR

□ VE GÖRÜŞÜLEN KİŞİLERİN BEYANLARI
TUTANAKLARA BAĞLANIR,

KARŞILIKLI OLARAK İMZALANIR.

(SON AŞAMA, RAPORUN HAZIRLANMASIDIR)

Teşekkürler...